

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Čakovec)

PREDMET: KAJKAVSKO JEZIČNO BLAGO

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Pia Damjanić

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Germanizmi u međimurskim govorima

MENTOR: izv.prof.dr.sc. Đuro Blažeka

Zagreb, rujan 2016.

Sadržaj:

1. Sažetak	3
2. Summary.....	3
3. Uvod	4
4. Povijest Međimurja	5
5. Germanizmi u međimurskom kajkavskom dijalektu.....	9
5.1. Fonološka prilagodba	11
5.2. Semantička prilagodba	12
5.3. Morfosintaktička prilagoda germanizama u međimurskim mjesnim govorima	14
5.4. Imenice	15
5.5. Pridjevi	19
5.6. Glagoli.....	21
5.7. Jezična promjena.....	24
6. Riječnik germanizama u međimurskim govorima	26
7. Zaključak.....	53
8. Literatura	54
Kratka biografska bilješka	55
Izjava o samostalnoj izradi rada	56
Izjava o javnoj objavi rada	57

1. Sažetak

Međimurska županija ili Međimurje, područje je na krajnjem sjeveru Hrvatske omeđeno rijekama Murom i Dravom. Zapadni dio dotiče obronke Alpa, dok su središnji i istočni dio ravnice. Pokrajina graniči s državama Mađarskom i Slovenijom. No nije uvijek tako bilo. Kroz povijest mijenjali su se mnogi vladari i pripajali Međimurje svojim zemljama ili savezima što je dovelo do velikog broja doseljenika raznih nacionalnosti, koji su za sobom ostavili traga. Svi doseljenici donosili su svoje običaje, kulturu i jezik pa tako i stanovnici germanskog porijekla. Najveći trag ostavili su u jeziku što dokazuje veliki broj germanizama koji se još i danas koristi. U prvome dijelu rada opisana je povijest Međimurja, te kako je došlo do germanizama u međimurskim govorima dok drugi dio rada iznosi rječnik germanizama kojima se i u današnje vrijeme stanovnici Međimurske županije služe.

Ključne riječi: Međimurska županija, Međimurje, povijest, jezik, germanizmi, rječnik

2. Summary

County Međimurje is located in the north of Croatia bounded by the rivers Mura and Drava. The western part of Međimurje touches the Alps, while the central and eastern part are all surrounded by fields. Nowadays Međimurje has borders with Slovenia and Hungary but it wasn't always like that. Throughout history Međimurje had many leaders and his territory belonged to many different countries which led to a large number of immigrants of various nationalities, who have left their traces behind. All immigrants brought their culture and language including Germans. Large number of Germanisms that are used today, proves that the German language was the biggest mark Germans left. In the first part of this paper, history of Međimurje is described while the second part is dictionary of Germanisms that are used nowadays in language of Međimurje.

Key words: Međimurje, history, language, Germanisms, dictionary

3. Uvod

Dijalektološki rječnici su važan izvor podataka o našem govoru. Izabrala sam pisanje takvog rječnika kako bih obratila pozornost na posebnost govora u međimurskom kraju odakle sežu moji korijeni. Iako sam rođena u Varaždinu često sam se susretala sa međimurskim govorom, a posebice sa mnoštvom germanizama koji su mi uvijek zvučali čudno.

Nisam razumijela odakle potreba za korištenjem tolikog broja „tuđih“ riječi i zanimalo me odakle je sve to počelo. Tako sam u prvom dijelu rada opisala ukratko povijest Međimurja, kako su se mijenjali osvajači i pod čiji sve teritorij je spadalo, tko su bili stanovnici koji su donosili svoj jezik kulturu i obilježja i što je od toga ostalo i danas se koristi. U drugom dijelu rada pokušala sam sakupiti što više germanizama koji se koriste u međimurskom govoru i napraviti riječnik.

Sretna sam što sam odabrala ovu temu za svoj diplomski rad zato što sam naučila mnogo novih riječi. U razgovoru sa starijim osobama s nekim riječima se nisam nikad prije susretala, a neke riječi sam ranije čula, no nisam znala njihovo značenje. Isto tako iznenadio me velik broj riječi koje koriste moji ukućani, a nisam ni slutila da se radi o germanizmima.

4. Povijest Međimurja

Na području Međimurja kroz povijest nije živjelo samo autohtono slavensko stanovništvo, već i pripadnici drugih kultura te govornici drugih jezika. Iako se samo Međimurje u dokumentima spominje tek u 13. stoljeću, arheološki nalazi dokazuju da se u ovome kraju živjelo već u vremenu paleolita i mezolita. Pronađeno je i mnogo nalaza koji upućuju na prisutstvo Rimljana. Poznato je da su u to doba postojala naselja Stridon (Štrigova), Aquama (Čakovec), Carrodunuma (Donji Vidovec - Donja Dubrava - Legrad) i Marinianae (Sv. Marija) dok je Gornjim Međimurjem uz naselje Sv. Martin na Muri prolazila i glavna prometnica od mjesta Poetovio (Ptuja) prema mjestu Sabaria (Szombathely) o čemu svjedoče i ostaci rimske ceste kod Kukulićevih graba (Sv. Martin na Muri).

Rimljani su zauzeli ovo područje u I. st. poslije Krista nakon što su pokorili Kelte i Panone. Sljedećih stoljeća u Međimurje dolaze i odlaze Huni, Ostrogoti i Langobardi da bi se naposljetku krajem VI. i početkom VII. stoljeća ovdje nastanili Avari i Slaveni odnosno Hrvati koji su u ovom kraju ostali i danas. Nakon propasti avarske države krajem VIII. st. Međimurje pada pod franačku marku Donju Panoniju kojom upravljaju knezovi Pribina i Kocelj, a za vrijeme kralja Tomislava Međimurje opet postaje sastavni dio Hrvatske. Početkom 9. stoljeća Panonsku nizinu naseljavaju Mađari te su od tada hrvatski i mađarski entitet u neposrednom kontaktu. 1102. Godine Ugarska i Hrvatska sklapaju „personalnu uniju“ pa se od tada može pratiti jače prožimanje mađarske i hrvatske kulture i jezika na području Međimurja.

1242. godine na ovo područje provaljuju i Mongoli, a nakon toga kralj Bela IV. dozvoljava da se u Međimurju nastanjuju „hospites“, tj. kraljevi gosti koji su bili mahom njemački obrtnici te su u Prelogu osnovali i prvo trgovište. Za vrijeme vladavine najpoznatijih međimurskih vladara Zrinskih (čijih je pet generacija vladalo tim područjem) Međimurje biva poprištem ratova s Turcima. Turci su u više navrata upadali u Međimurje, palili i pustošili te ljude odvodili u ropstvo.

U vrijeme pohoda Turaka na srednju Europu Hrvati, pa time i Međimurci, preko Ferdinanda I. Habsburškoga dolaze u doticaj s velikim europskim narodom, kulturom i jezikom - njemačkim. Ferdinand I. 1527. godine biva izabran za hrvatsko - ugarskoga kralja kako bi organizirao obranu od Turaka. To će njemačko

gospodstvo potrajati do sloma Austro - Ugarske Monarhije 1918. godine. U Austro – Ugarskoj je s obzirom na jezik 1910. godine živjelo 12 milijuna Nijemaca, 10 milijuna Mađara, 9 milijuna Čeha i Slovaka, 5 milijuna Poljaka, 3 milijuna Hrvata itd., a prilike za Hrvate u zajedničkoj državi s Mađarima i Nijemcima bile su nepovoljne jer su bili izloženi centralizmu i apsolutizmu svojih vladara, no u jednom dijelu ipak i poticajne, jer su Hrvati kroz dodire s drugim kulturama i jezicima obogaćivali vlastitu kulturu i jezik.

Jedan od najpoznatijih gospodara Međimurja, Nikola Zrinski Čakovečki, bio je na čelu urote protiv Habsburgovaca upravo zbog njihova centralizma i apsolutizma, a njegov je brat Petar Zrinski 1671. godine i pogubljen u Bečkom Novom Mjestu. Međimurje je nakon ratova s Turcima i uslijed njih nesređenih odnosa u tome području često mijenjalo gospodare prelazeći iz ruke u ruku, od markiza de Prye, preko Ivana Čukulina te naposljetku češkoga grofa Althana koji Međimurje pripaja Županiji Zala pa Međimurje 1720. godine po prvi put dolazi i pod jurisdikciju Mađara nakon čega će i dalje često dolaziti do izmjene gospodara. Međimurje će uz kratke prekide (1785.-1789. god. te 1848.-1861. god.) biti u sastavu mađarske države sve do 1918. godine i raspada Austro-Ugarske, da bi za vrijeme Drugoga svjetskoga rata Mađari opet anektirali Međimurje koje je hrvatski teritorij ponovno postalo tek po završetku rata 1945. g.

Tijekom tuđinske vlasti Međimurje je bilo izloženo sustavnoj mađarizaciji i germanizaciji. Kako bi pak mađarizaciju provodili kroz institucije, Mađari su 1879. g. u Čakovcu izgradili Državnu mušku učiteljsku školu s ciljem da se međimurski mladići obrazuju na mađarskom jeziku te upravo oni postanu promicatelji mađarskoga jezika i provoditelji mađarizacije. Usto su i sva imena međimurskih mjesta bila prevedena na mađarski, a mađarskim su se jezikom Međimurci morali služiti na svim službenim mjestima ukoliko su ga poznavali ili su morali rabiti usluge mađarskih prevoditelja i odvjetnika.

Još jedan narod već od 17. st. obitava na području Međimurja, ali se masovno doseljava u kraj između Mure i Drave u drugoj polovici 19. st., za vrijeme vladavine grofa Feštetića. To su Romi, a njihov masovni dolazak povezuje se s ukidanjem ropstva u Rumunjskoj i njihovim pohodom prema Mađarskoj. Romi na tlo Hrvatske dolaze kao dio mnogobrojne skupine koja preko Male Azije i jugoistočne Europe

stiže u Europu od X. do XIV. stoljeća. Popisi stanovništva ih ne otkrivaju s obzirom da su i tada živjeli na marginama društva.

Prema popisu iz 1900. g. u Međimurju je živjelo ukupno 81115 žitelja koji su se s obzirom na jezik izjasnili ovako: 75663 njih je govorilo hrvatski, 4401 mađarski, 689 njemački, 118 rumunjski, 26 slovački, 2 srpski, a 216 ostali (većinom slovenski) (Horvat 1993: 278). Za pretpostaviti je da se iza 118 žitelja koji su se izjasnili da govore rumunjskim jezikom skrivaju upravo Romi. No, u popisu iz 1910. g. ima samo 6 Rumunja, dok je broj Mađara narastao na 6766, a Nijemaca pao na 396. Drastičan pad žitelja mađarske narodnosti u Međimurju zabilježen je slomom Austro-Ugarske u popisu 1921. godine (1800 Mađara), dok je u istom popisu zabilježeno 310 Nijemaca i 53 Rumunja. U popisu 1931. godine i dalje se ogledava pad broja stanovnika Međimurja mađarske narodnosti (1297), broj Nijemaca je gotovo identičan (302), broj Roma nije zabilježen niti pod nazivom žitelji koji govore rumunjski jezik, na ostale otpada 410 žitelja, no zabilježen je porast broja stanovnika koji govore slovenskim jezikom (800) od ukupno 96499 stanovnika Međimurja. Što se tiče jezika Roma, ne može se govoriti o romskom utjecaju na jezik većinskoga međimurskoga stanovništva budući da Romi žive u izdvojeno i gotovo ne participiraju u društvenom životu.

Treba međutim spomenuti još jedan narod koji je odigrao veliku ulogu u povijesti Međimurja koja se poglavito odnosila na međimursku industriju, a to su Židovi. Iako se oni u starim popisima skrivaju pod pripadnicima njemačkoga ili mađarskoga jezika, statistike vjeroispovijesti ih otkrivaju i u tim popisima. Prema popisu iz 1857. god. u Međimurju je živio 58721 stanovnik, od toga samo 612 Mađara i 512 Nijemaca. Ali prema vjeroispovijesti, 57818 stanovnika izjasnilo se rimokatolicima, 551 žitelj židovskom vjeroispoviješću, 333 luteranskom, 13 pravoslavnom, 4 kalvinskom i 2 grkokatoličkom. Židovi su u Čakovcu imali i sinagogu. Svim je Židovima koji su dolazili na prostor Međimurja isprva je materinski jezik bio uglavnom njemački, a samo iznimno mađarski, dok su kasnije kao materinski jezici podjednako bili zastupljeni i njemački i mađarski. Broj se Židova u Međimurju s vremenom povećavao da bi 1917. godine dosegao brojku od

1069. Gotovo su svi Židovi pripadali europskoj grupi Aškenaza i većinom bili ili obrtnici ili bankari ili pak vlasnici tvornica i trgovina u Međimurju.

Nakon Drugoga svjetskoga rata Međimurje se razvija unutar slavenskoga prostora i više nije izloženo opasnostima za svoj jezik, isprva od 1945. do 1990. u sklopu SFRJ, a potom unutar Republike Hrvatske kao jedna od njezinih (najrazvijenijih) županija pa često naziv Međimurska županija postaje sinonimom za Međimurje, odnosno kraj između Mure i Drave u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske.

Posljednji popisi stanovništva iz 2001. (i 2011.) godine otkrivaju da u Međimurju živi ukupno 118426 (114414) stanovnika, od čega 112746 Hrvata, a na nacionalne manjine otpada 4272 stanovnika. Prema navedenom popisu najveća su manjina Romi (2887), iza njih slijede Slovenci (522), zatim Srbi (242), Albanci (185), Rusi (126), Mađari (73), Muslimani (70), Rumunji (37), Nijemci (20), Austrijanci (10), Židovi (6), Turci (1) itd., dok se 798 stanovnika nije izjasnilo prema nacionalnoj pripadnosti, a nepoznatu narodnost navelo je njih 515. Drugim riječima to znači da je Međimurska županija danas naseljena pretežito stanovništvom hrvatske nacionalnosti, pa slijedom dosada navedenih podataka međimurski kajkavski dijalekt nikako ne može biti ugrožen.

S obzirom na navedene povijesne okolnosti danas u kulturi i jeziku međimorskoga stanovništva nalazimo tragove nazočnosti i života mnogih naroda i jezika na ovom prostoru. Iako je Međimurje velik dio svoje povijesti bilo odcijepljeno od matice zemlje, a njime su gospodarili brojni tuđinski gospodari, ono je zadržalo svoju autohtonost i homogenost time što je sačuvalo svoj govor, običaje i kulturu preuzevši međutim i neke elemente drugih kultura i jezika i obogativši tako vlastitu kulturu i jezik.

Više se pisama i jezika rabilo u kraju između Mure i Drave. U Međimurju se naime služilo latinskim, hrvatskim, mađarskim i njemačkim jezikom. Svi su ti jezici ostavili traga u međimurskom kajkavskom dijalektu.

5. Germanizmi u međimurskom kajkavskom dijalektu

Snažan utjecaj njemačkoga jezika započinje vladavinom Habsburgovaca i kasnije se intenzivira kroz kulturne i političke veze u Austro-Ugarskoj, a najjače se odražava u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske. Veze Hrvata i Germana poznate već od 8. st. i utjecale su na posuđivanje iz njemačkoga jezika, a stalna i intenzivna veza Hrvatske sa zemljama njemačkoga govornoga područja datira već od 13. st. Nosioi njemačkoga jezika u Hrvatskoj su njemačkogovoreći doseljenici u gradove, najprije obrtnici i trgovci, a kasnije i liječnici, ljekarnici i službenici, koji su usprkos svojoj malobrojnosti i relativno brzom asimilaciji s domaćim stanovništvom, osigurali trajanje njemačkom jeziku. I hrvatsko je plemstvo bilo u bliskim odnosima s austrijskim, tako da njemački jezik posebice u zadnjoj trećini 18. st. postaje jezikom viših društvenih staleža u Hrvatskoj.

Najstarije spominjanje Nijemaca kao „hospitesa“, i to onih u gradu Varaždinu, datira iz 1209 g., a radi se o doseljenicima iz Štajerske. Može se reći da je utjecaj njemačkoga jezika na hrvatski jezik (a time i međimurski kajkavski dijalekt) u jednom trenutku njegova razvoja koji se posebice odnosi na razdoblje Austro - Ugarske Monarhije bio tako snažan kao što je to danas onaj engleskoga jezika. Za posuđivanje iz njemačkoga jezika treba izdvojiti u prvom redu područje vojske iz vremena Vojne krajine u kojem su germanizmi putem službenoga jezika u velikom broju dopirali do širih slojeva.

1871. godine Vojna krajina se pripaja Hrvatskoj i njemački jezik gubi status službenog jezika. Dakako da vojnom području treba pridodati dodire na znanstvenoj i umjetničkoj razini, i u području tehnike gdje su Hrvati nastojali posuditi izraze koji su označavali različite predmete koje dotada nisu poznavali. Najveći val posuđivanja bio je oko ustanovljavanja Vojne krajine kada stanovništvo preuzima od njemačkih oficira koji među njima žive, zatim kolonijalizma tijekom 18. stoljeća pa sve do Drugoga svjetskoga rata. Jezikom posrednikom, i to iz bavarsko – austrijskoga, često je bio slovenski pa tako u mnogim riječima koje su se zadržale u hrvatskom i slovenskom jeziku nalazimo tipično bavarske glasove kao što je slučaj i s riječima iz

međimurskoga dijalekta (npr. u riječima coprati, žveplo, žvegle, žnora). Posljednja grupa njemačkih posuđenica potječe iz novovisokonjemačkoga jezika gdje je Austrija sa svojim glavnim gradom Bečom kao kulturnim središtem odigrala značajnu ulogu. Tu su grupu posuđenica najviše sačinjavali pojmovi iz književnosti i publicistike, kazališta, sporta, kao i znanosti i tehnike. Postoji čak 26 područja preuzimanja germanizama od kojih u međimurskim mjesnim govorima najviše germanizama pripada područjima poljoprivrede, obrta, kućanstva, jela i pića, vojske, odjeće te običaja.

Danas u kulturi i jeziku međimurskoga stanovništva nalazimo tragove nazočnosti i života mnogih naroda i jezika na ovome prostoru, a napose onoga njemačkoga. Iako je Međimurje velik dio svoje povijesti bilo odcijepljeno od matice zemlje, a njime gospodarili brojni tuđinski gospodari, ono je zadržalo svoju autohtonost i homogenost time što je sačuvalo svoj govor, običaje i kulturu preuzevši međutim elemente i drugih kultura i jezika. Više se pisama i jezika rabilo u kraju između Mure i Drave od davnine, i to latinsko, hrvatsko, mađarsko i njemačko.

Dugostoljetni život u zajedničkoj državi s pripadnicima mađarske i njemačke kulture i jezika utjecalo je na preuzimanje njemačkih i mađarskih elemenata u jezik i kulturu Hrvata u Međimurju. Oni su vidljivi i u arhitekturi, glazbi, plesu, običajima, kulinarstvu, a najviše u jeziku. Jezično prenošenje i posuđivanje rezultat je društveno - povijesnih odnosa i kontakata između dviju kultura, naroda i jezika.

Njemačke posuđenice popunjavale su tako u određenom vremenskom periodu leksičke praznine koje međimurska kajkavština iz različitih razloga nije mogla popuniti.

Sve to svjedoči o dubokim vezama Međimurja, Međimuraca i njihova jezika s njemačkom kulturom i jezikom.

5.1. Fonološka prilagodba

Kod vokala njemački glasovi „ä“, „ë“ i „ü“ odgovaraju hrvatskom kajkavskom glasu „e“ (npr. *knedlin* od *Knödel*). Alofoni njemačkoga vokala „ü“ u kajkavskom se ostvaruju pomoću glasa „i“ (npr. *curik* od *zurück*). Vokal „a“ zamjenjuje se glasom „o“ (npr. *kroma* od *Kram*). Glasu „r“ odgovara kajkavski nastavak „er“ (npr. *borer* od *Bohrer*). Za njemački vokalski glas „l“ u međimurskoj kajkavskoj varijanti najčešće se javlja „ln“ (*penzlin* od *Pinsel*), a za vokalsko „n“ javlja se ili opet „ln“ ili pak „en“ (npr. *kraglin* od *Krag*). Kod diftonga postoje sljedeće situacije: njemački „ai“ postaje u kajkavskom „a+j“ (*ajngemahtes* od *Eingemachtes*, *fajn* od *fein*) ili „o+j“ (*glojzati* od *Gleis*, *lojtra* od *Leiter*). Kod diftonga „au“ u međimurskom kajkavskom imamo „ao“ (npr. *braon* od *braun*) itd.

5.2. Semantička prilagodba

U međimurskom kajkavskom dijalektu većina germanizama odnosi se na područje obrta, osobina ličnosti, zdravlja koje slijede domaćinstvo, jelo i piće, odjeća, vojska, običaji, kršćanstvo i ostalo. U nastavku se navode neki primjeri germanizama iz međimurskoga kajkavskoga dijalekta prema tim područjima:

Obrt: *vurmohar, šoštar, ceh, cimerman, pek, glanc, šnajdar, pleh, fasada, frizer...*

Osobine ličnosti: *špital, binda, vata, kuga, bruh, heksenšus, platfus...*

Domaćinstvo: *haustor, šajba, rajngla, tepih, šporet, ringla, flaša, kofer...*

Jelo i piće: *ajnpren, knedlin, sos, štrudla, puter, reš, gablec...*

Odjeća: *pelc, šos, bluza, žniranec, štof, šnala, šilt...*

Vojska: *maršal, oficer, general, haubica, pištola, patrola, orden...*

Običaji: *fraj, frajer, hoferati, cimer, fašing, frajla,...*

Kršćanstvo: *biškup, pop, farof, oltar, kelih...*

Ostalo: *kelj, špinat, celer, kromper, lorbek, figa, šparga, fazan, pudlica, šlif, peh, cilj, špancerati, vic, trač...*

U međimurskom kajkavskom dijalektu kod preuzimanja posuđenica dolazi kako do proširivanja tako i do sužavanja značenjskoga spektra kao i do nulte semantičke ekstenzije te do proširivanja značenja posuđenoga leksema. Kod posuđenih njemačkih termina radi se o nultoj semantičkoj ekstenziji, odnosno značenje modela i replike se poklapaju (npr. ajngemahtes, braon, borer, puter, ringišpil itd.).

Iako leksemi često imaju više značenja u jednom jeziku, kod preuzetih germanizama u međimurski kajkavski dijalekt radi se većinom o preuzimanju samo jednoga značenja leksema. (npr. šlic samo za Hosenschlitz, bruh za Bruch (bolest), luft za Luft kao slobodan prostor itd.). U tom smislu se u tim primjerima radi o sužavanju značenjskoga spektra.

Moguće je i proširenje značenja kod posuđenog leksema do kojega može doći nakon što se riječ duže vrijeme rabi kao posuđenica, tj. u sekundarnoj adaptaciji (npr. *puntati* (der Bund) za odustati od nečega).

5.3. Morfosintaktička prilagoda germanizama u međimurskim mjesnim govorima

Pod morfosintaktičkim obilježjima germanizama podrazumijevamo prilagodbu posuđenica (imenica i pridjeva) u rodu, broju i padežu kao i prilagodbu glagola s obzirom na obilježja fleksije, tj. vremena, načina, lica i broja.

Iz njemačkoga su se jezika u međimursku kajkavštinu posuđivale prije svega imenice, a potom i glagoli, dok je pridjeva već puno manje. Za priloge treba reći da ih ima samo nekoliko u međimurskim mjesnim govorima. To su *cakum-pakum*, *cofuljt*, *duplik*, *flah*, *ziher*, *haklik*, *ljufntu*, *našrek*, *ekster*, *iber*, *rikverc*, *glat*, *šlus* i *curik*.

U korpusu germanizama iz međimurskih mjesnih govora prevladavaju gotova preuzimanja riječi (npr. *šlafruk*, *landrati*, *šlajfaraj*, *hrnodlin*, *hoblipank*, *gruntati*, *forganjk*), dok primjera hibridizacije različitih elemenata ima kod imenica (*veš-kuh/n/ja*, *štep-svila*), a zatim i kod glagola (*zabezecerati*, *sfucati se*, *prešparati*, *narihtati*).

5.4. Imenice

Imeničke posuđenice isprva se mogu podijeliti na jednostavne i složene. Kod jednostavnih postoji grupa adaptiranih posuđenica poput *aufinger*, *šalter*, *vikler*, *špengler*, *švercer*, *jeger* i dr. (neadaptirane su samo pridjevske posuđenice *fest*, *šlank*, *šik*...), a kod složenih u prvom su redu složenice u kojima su oba dijela posuđena, a potom i one u kojima se jedan dio javlja iz jezika primaoca, a drugi dio iz jezika davaoca (hibridne složenice). U našem je korpusu germanizama također moguće razlikovati izravne (npr. *herc*, *junfer*, *glaš*, *fajercajk*, *špilhoze*...) i neizravne posuđenice (npr. *lifranje*, *šnajdarov*, *vurmoharov*, *cigleni*, *zabezecati*, *zribati*, *pomolati*, *pošpricati*...) pri se čemu kod izravnih razlikuju jednostavne posuđenice i hibridne složenice, a kod neizravnih prototipne neizravne posuđenice (*šoca*, *apotekarica*, *laufanje*, *zblajhati*...) i pseudoposuđenice (*zabezecerati*, *luftbremzer*, *šminker*, *druker* itd.)

S obzirom na podjelu na jednostavne i složene posuđenice treba napomenuti da u korpusu ima više jednostavnih nego složenih. Kod složenih postoje čiste i hibridne složenice. Čiste, odnosno one kod kojih su oba dijela posuđena iz jezika davaoca, kad su oba elementa njemačka, odnose se na ove primjere: *cojštuk* (*Zollstück*), *fajercajk* (*Feuerzeug*), *pokumport* (*Backenbart*), *ringišpil* (*Ringelspiel*), *šrafčiger* (*Schraubenzieher*), *štemajzlin* (*Stemmeisen*), *hrnodlin* (*Haarnadel*), *kuglof* (*Kugelhupf*), *tringet* (*Trinkgeld*), *partviš* (*Bartwisch*), *mišaflin* (*Mistschaufel*), *Voservoga* (*Wasserwaage*), *vurmohar* (*Uhrmacher*) itd. Hibridne su pak primjerice ove složenice: *švosaparat*, *šperploča*, *veš-kuhnja*, *šstepsvila*, *štaubšećer* i one su malobrojne u međimurskim mjesnim govorima.

Što se tiče određivanja roda imenica, treba reći da svi germanizmi muškoga roda koji označavaju osobu muškoga roda i u međimurskoj kajkavštini jesu muškoga roda (npr. *flojser*, *koršmit*, *molar*, *rafangerać*, *tišlar*,) kao što je to slučaj i s onim posuđenicama ženskoga roda koje označavaju osobu ženskoga roda (npr. *coprnica*, *junferica*, *frajla*). U pravilu su muškoga roda one posuđenice koje su i u njemačkom jeziku muškoga roda (npr. *der Bleistift* – *blajštift*, *der Zecker* – *ceker*, *der Zirkel* – *cirklin*, *der Verband* – *ferbant*), no moguće je i da su poneke ženskoga roda (npr. *der*

Zauber – cuprija, der Wecker – vekerica, der Schuppen – šupa, der Streifen – štrafa). Također su i njemačke imenice ženskoga roda kad se javljaju kao posuđenice najčešće ženskoga roda (npr. *die Stiege – štenga, die Stange – stonga, die Steckdose – štekdoza*), ali mogu biti ponekad i muškoga (npr. *die Bandsäge – banzek, die Zeit – cajt, die Schleiferei – šlajferaj*), iako je ta pojava mnogo rjeđa nego li promjena roda u ženski kad je imenica muškoga roda.

Treba istaknuti da u korpusu ima malo posuđenica srednjega roda (npr. *žveplo, ferije, glažovje*) jer je i u slučajevima kad je imenica u njemačkom jeziku srednjega roda ona najčešće u međimurskoj kajkavštini muškoga roda (npr. *das Feuerzeug – fajercajk, das Floß – flojs, das Gelände – gelender, das Kupfer – kufer*) a samo u vrlo malom broju slučajeva mogu biti i ženskoga (npr. *das Gebäude – bajta, das Wirtshaus – birtija*). No ovdje je potrebno istaknuti da se od svakoga glagolskoga germanizma može načiniti glagolska imenica koja je uvijek srednjega roda (npr. *obnoret – obnorevanje, trcati – trcanje, švicati – švicanje*). Kod određivanja roda može se uzeti kao točnije pravilo sljedeće: ako posuđenica završava na suglasnik, ona će najčešće u međimurskoj kajkavštini biti muškoga roda (npr. *šniclin, štos, štih, štep, robar, ribeš, pantlek, luft, keglin, plac, huncut*). Jednako tako pravilo je da su posuđenice koje se okončavaju na samoglasnik najčešće ženskoga roda u međimurskim mjesnim govorima, i to uvijek kad se radi o samoglasniku -a (npr. *grinta, preša, frajla, rifla, šefla, špica, herbija*). Kad se kao nastavak javlja -o, te su imenice srednjega roda, a kod nastavka -e imenica može biti srednjega roda (poput *ferije*), ali se češće radi o kategoriji pluralia tantum (npr. *škarje, špilhoze, cvikcange, štrample, rolšue, gojzerice*).

Za tvorbu množine potrebno je reći da oni preuzimaju i oblike sustava jezika primaoca (*šniclin - šniclini, frajla-frajle*). Jednako tako imenice ne pokazuju nikakva odstupanja od deklinacija domaćih imenica (npr. *šniclin, šniclina...; flaša, flaše; žveplo, žvepla*).

	JED.	MNOŽ.	JED.	MNOŽ.	JED.	MNOŽ.
N	<i>šniclin</i>	<i>šniclini</i>	<i>flaša</i>	<i>flaše</i>	<i>žveplo</i>	<i>žvepla</i>
G	<i>šniclina</i>	<i>šniclinof</i>	<i>flaše</i>	<i>flaš</i>	<i>žvepla</i>	<i>žvepli</i>

D	<i>šniclinu</i>	<i>šniclinam</i>	<i>flaši</i>	<i>flašam</i>	<i>žveplu</i>	<i>žveplima</i>
A	<i>šniclina</i>	<i>šnicline</i>	<i>flašu</i>	<i>flaše</i>	<i>žveplo</i>	<i>žvepla</i>
V	<i>šniclin</i>	<i>šniclini</i>	<i>flašo</i>	<i>flaše</i>	<i>žveplo</i>	<i>žvepla</i>
L	<i>šniclinu</i>	<i>šniclinaj</i>	<i>flaši</i>	<i>flašaj</i>	<i>žveplu</i>	<i>žveplaj</i>
I	<i>šniclinom</i>	<i>šniclinami</i>	<i>flašom</i>	<i>flašami</i>	<i>žveplom</i>	<i>žveplami</i>

Kao imenice deklinacije /– a/ dekliniraju se germanizmi iz korpusa s ovim nastavcima:

- ar - *tancar, trahtar, prešar, rapšicar, štolvortar*
- er - *ceker, anlaser, fergazer, cener, vikler, majster, šteker, šminker, puter*
- oš (- aroš) – *foringoš, ziheroš, cugoš, cinkaroš*
- ec - *pinklec, panklec, paklec, perec, verklec*
- ek - *pantlek, lorbek, lajbek, ficlek, dudek*
- lin - *knedlin, kaslin, šniclin, ausvinklin, kiflin, mišaflin, picajzlin, šmirglin, škrneclin,*
- ajzlin – *šarajzlin, štemajzlin*
- aj (eraj/araj) – *tišleraj, španceraj, šlajfaraj, šnajderaj, kupleraj, vešeraj*
- ač – *rorač, rafangerač, krompač*

Kao što je razvidno, sve su navedene imenice muškoga roda, no pojavljuju se i one malobrojne srednjega roda koje se okončavaju na – o (*žveplo*) ili na –ovje (*glažovje*) te glagolske imenice na –a/n/je (*laufa/n/je, landra/n/je*). Od svih se sufikasa posebno ističe sufiks – lin budući da se velik broj germanizama adaptira s pomoću njega. Blažeka (2001: 15) razlog tome vidi u naglasnoj strukturi međimurskih govora gdje se sva „silina izgovora prebacuje na naglašeni slog tako da se nenaglašeni samoglasnici znatno oslabe...Fonem /l/ u sufiksu – lin omogućuje

stapanje s prethodnim suglasnikom i daljnje smanjivanje napetosti izgovora prema kraju riječi“.

Kao imenice deklinacije /– e/ dekliniraju se posuđenice iz korpusa ženskoga roda iz korpusa koje u nominativu imaju nastavak –a i samo poneke muškoga roda (poput Švaba). Evo primjera iz korpusa s nastavcima:

- a - *falda, farba, krojda, felga, flundra, graba, šupa*
- ica – *lajferica, korpica, coprnică, ziherica, cukorica, frajlă, șnală, țemlică*
- ija – *herbija, tișlăria, coprija, huncutăria, malăria, birtia*
- ka – *trăclivka, țvepljenka*
- ajla – *frajla*.

5.5. Pridjevi

Već smo naveli da pridjevskih germanizama ima daleko manje u korpusu germanizama iz međimurske kajkavštine nego li imenica ili glagola.

U korpusu pridjevskih germanizama treba razlikovati neadaptirane pridjevske posuđenice poput *fraj, fejest, šik, fertik, ledik, feš, šlank, loker, kek, knap, braon, najgerik* jer one odstupaju od fleksije karakteristične za pridjeve u jezičnom sustavu međimurske kajkavštine. One se mogu javiti kao dio imenskoga predikata (*volon mi je loker*), ali i ispred imenice, no bez fleksijskih nastavaka (*to ti je fejest puca*). Radi se međutim o ograničenom broju takvih indeklinabilnih pridjeva.

Zatim pronalazimo adaptirane pridjevske posuđenice koje se potpuno uklapaju u fleksijsku paradigmu međimurskih mjesnih govora. To su npr. ovi germanizmi: *frajski, frižek, ledičen, fajten, faličen, braonasti*.

Kod najvećega broja pridjevskih germanizama radi se o neizravnim pridjevskim posuđenicama koje su tvorene od postojećih replika i odgovarajućih pridjevskih dometaka za tvorbu pridjeva. To su primjerice pridjevi koji se okončavaju na:

- čki/ski – *fašnički, farofski*
- ov - *tišlarov, majstorov*
- en(i) – *somuten, špajsen, štosen, švicen, hicen, soften, ibrižen, gifteni, mušteni, ganjčeni*
- (a)ni- *kangarni, samtni, fermani, plišani*
- at(i) – *gosnati*
- asti – *špičasti, cinjasti, tumpasti, picajzlasti, lampasti, tutlasti, štofasti, ciglasti, falingasti*
- avi – *šajtravi, grintavi, klafravi, puklavi*
- liv(i) – *norčlivi, truclivi, tračlivi*

- af – *flekaf, puklaf, cotaf*

- oti – *glažnoti, plehnoti*

Svi se ovi pridjevi uklapaju u jezični sustav međimurske kajkavštine i sklanjaju se kao i domaći pridjevi.

	JED.	MNOŽ.	JED.	MNOŽ.	JED.	MNOŽ.
N	<i>špičasti</i>	<i>špičasti</i>	<i>tišlarov</i>	<i>tišlarovi</i>	<i>hicen</i>	<i>hicni</i>
G	<i>špičastoga</i>	<i>špičastih</i>	<i>tišlarovoga</i>	<i>tišlarovih</i>	<i>hicnoga</i>	<i>hicnih</i>
D	<i>špičastomu</i>	<i>špičastim</i>	<i>tišlarovomu</i>	<i>tišlarovim</i>	<i>hicnomu</i>	<i>hicnim</i>
A	N/G	N/G	N/G	N/G	N/G	N/G
V	<i>špičasti</i>	<i>špičasti</i>	<i>tišlarov</i>	<i>tišlarovi</i>	<i>hicen</i>	<i>hicni</i>
L	<i>špičastom</i>	<i>špičastim</i>	<i>tišlarovom</i>	<i>tišlarovim</i>	<i>hicnom</i>	<i>hicnim</i>
I	<i>špičastim</i>	<i>špičastimi</i>	<i>tišlarovim</i>	<i>tišlarovimi</i>	<i>hicnim</i>	<i>hicnimi</i>

5.6. Glagoli

U međimurskim mjesnim govorima glagoli poznaju ove kategorije:

1. aspekt (nesvršeni i svršeni vid)
2. vrijeme (prezent, perfekt, pluskvamperfekt, futur)
3. način: indikativ, imperativ I, II i optativ
4. stanje: aktiv, pasiv
5. broj: jednina, množina
6. lice: tri lica (u jed. i množ)
7. infinitivne oblike: a) infinitiv
 - b) prilog (istovremeni)
 - c) pridjeve: radni i trpni
 - d) imenicu

Među germanizmima iz međimurskoga kajkavskoga dijalekta odmah se uočava velik broj glagolskih posuđenica. Treba reći da sve one u pravilu jesu prilagođene glagolskom sustavu međimurske kajkavštine. Daleko najveći broj glagolskih posuđenica iz korpusa integrira se u sustav međimurske kajkavštine sa složenim nastavkom –ati (-erati, -ovati), zatim dolaze oni s dometkom –iti te oni malobrojni s nastavkom -nuti ili –eti. Ako usporedimo prezentske nastavke za kajkavske govore vidimo da se svi glagolski germanizmi uklapaju u prezentski sustav međimurske kajkavštine, a tako je i s ostalim vremenima, načinima i oblicima.

S obzirom na tradicionalnu podjelu hrvatskih glagola na šest vrsta, možemo reći da glagolske posuđenice najčešće pripadaju V. vrsti koju karakterizira nastavak –ati (-erati, -ovati), zatim IV. vrsti s nastavkom –iti, III. s nastavkom –eti, te II. s nastavkom –nuti. Evo primjera iz korpusa:

- ati (-erati, -ovati) – *rihtati, špotati, bremzati, farbati, feršibati, dinstati, cvikati, cufati se,*

krampati, lojfati, lifrati, frentati, heftati, ribati, pacati, švicati, štirkati, štimati se,

švinglati, pušikovati, študerati, štemplerati, pušikovati,

- iti – *hantloriti, faliti, norčiti, šrajfiti*

- nuti – *curiknuti, cugnuti, šturnuti, štosnuti, špricnuti, ruknuti*

- eti – *noreti*

Slijede primjeri konjugacije glagolskih germanizama iz korpusa u prezentu:

- ati	-iti	-nuti	-eti
-------	------	-------	------

JED.

1.	<i>rihtam</i>	<i>falim</i>	<i>špricnem</i>	<i>norem</i>
2.	<i>rihtaš</i>	<i>fališ</i>	<i>špricneš</i>	<i>noreš</i>
3.	<i>rihta</i>	<i>fali</i>	<i>špricne</i>	<i>nore</i>

MNOŽ.

1.	<i>rihtamo</i>	<i>falimo</i>	<i>špricnemo</i>	<i>noremo</i>
2.	<i>rihtate</i>	<i>falite</i>	<i>špricnete</i>	<i>norete</i>
3.	<i>rihtaju</i>	<i>faliju</i>	<i>špricneju</i>	<i>noreju</i>

U korpusu je nadalje zabilježeno jako puno prefigiranih glagola koji su najčešće svršenoga vida, a nastali su od temeljnih glagolskih oblika nesvršenoga vida kojima su dodani prefiksi čime je postignuta promjena vida. U tim slučajevima prefiksacija služi za izricanje perfektivnosti. U istu svrhu može poslužiti i formant – nu– (*cugnuti, ruknuti*). Najčešći su ovi prefiksi:

na - *nabrenati, nacifrati, nacukovati se, nadoštukati, naribati, našlihtati, naštimati*

po - *pocoprati, pomolati, ponoreti, pošikovati, pošpricati, potrefiti, porihtati*

pre - *prešrajfiti, prešvicati, preštuderati, prefarbati, prešparati*

raz - *rascartati, rascufati, raznerati*

s- *scufati se, sfušati, sklafrati, spasati, spuntati se*

za/z- *zabezecerati, zabremzati, zalotati, zaribati, zanitati, zaštemati, zglancati, zglojzati,*

zgruntati, zrihtati, zružiti

5.7. Jezična promjena

Njemačka imena zastupljena su s 5,7% među učestalim muškim imenima te s 2,2% među učestalim ženskim imenima. Razlog nadijevanja imena njemačkoga ishodišta s povijesnoga aspekta može se istražiti detaljnijim proučavanjem antroponimijskoga korpusa Međimurja za stanovnike njemačkoga podrijetla (zasigurno se ovdje radi o vrlo malom postotku), a suvremeni pak se razlog ogleda u migracijskom procesu međimurskoga stanovništva u posljednjih 40-ak godina. U 60-ih godinama mnogi su se iz Međimurja zaputili na privremeni rad u Njemačku, a 90-ih godina dobar se dio emigranata vraća u Međimurje pa je to jedan od razloga nadijevanja imena njemačkoga podrijetla i u novije doba, no ne samo onih njemačkoga podrijetla, već pod utjecajem dugogodišnjega života u Njemačkoj oni ili njihova djeca nadijevaju i imena primjerice engleskoga ili francuskoga podrijetla koja su preuzimana u njemačko jezično područje (npr. *Monika, Manuela, Patrik...*).

Međimurski kajkavski dijalekt promijenio se podosta u posljednjih sto godina u svakojakom smislu. Ako usporedimo rezultate istraživanja, onda se zamjećuje da ispitani studenti i mladi više ne razumiju 12,7% leksika koji je prikupljen početkom novog tisućljeća u razgovoru sa starim govornicima. K tome treba pridodati i 10,8% leksema koji više ne čine njihov aktivni rječnik, već pripadaju njihovom pasivnom leksiku kojim oni više ne komuniciraju i taj će leksik prvi nestati iz uporabe te ga sljedeće generacije više neće ni razumjeti. Slično se događa i s posuđenicama. Isprva su se, kao što je već poznato, rabili brojni germanizmi, a potom intenzivnije početkom 20. stoljeća i hungarizmi da bi u to vrijeme i sva mjesta naselja bila mađarizirana kao i uvedena škola na obaveznom mađarskom jeziku. Nakon završetka Prvoga svjetskoga rata uporaba hungarizma se rapidno počinje smanjivati, što je očigledno bio i revolt zbog nametnute mađarizacije.

Potom se i broj germanizama u aktivnom leksiku počeo smanjivati mahom zbog prelaska pučanstva s poljodjelskih zanimanja (u kojima su se germanizmi najviše rabili) na novije tehnologije do onih suvremenih dostignuća koje se odnose na informacijsku tehnologiju u kojima su germanizme počeli zamjenjivati anglicizmi. Anglicizmi se preuzimaju što zbog popunjavanja leksičkih rupa što zbog

pomodarstva koje je u najnovije vrijeme prisutno u područjima glazbe, reklame kao i života mladih.

6. Riječnik germanizama u međimurskim govorima

A

Afinger m *vješalica* (der Aufhänger)

Mom si obesi opravo na afinger kaj na zgožvana.

Ancug m *odijelo* (der Anzug)

To je još ženidbeni ancug, ve bomo ga vujem pokopali.

Apšisati pf *izgubiti boju* (abschießen)

Hiža je apšisala.

Ausvinklin m *pod krivim kutem, izvan pravog kuta* (der Winkel)

Njiva hiža je naprovljena pud ausvinklinum.

B

Badekustim m *kupaći kostim* (baden + das Kostüm)

Gleč moj novi badekustim.

Berajt pril. *gotov, spreman* (bereit)

Si berajt kaj moremo iti?

Bešte m *pribor za jelo* (das Besteck)

Negda su si kupovali bešteka za ženidbu.

Biksati impf. *laštiti cipele* (wachsen)

Sosed vuni biksa cipele.

Blajšift m *olovka* (der Bleistift)

Dej mi blajšifta ka se potpišem.

Blojhati impf. *obojiti kosu u plavo* (bleichen)

Moja mama se blojha.

Brenza f *kočnica* (die Bremse)

Brenza ti ne dela dobro.

Brenzati impf. *kočiti* (bremsen)

Nej tak jako brenzati.

Bunt m *svežanj, snop* (das Bunt)

Zveži tej bunt drf.

C

Cajt m *vrijeme* (die Zeit)

Duk buš mel cajta, dojdi.

Cajnger m *kazaljka na satu* (der Zeiger)

Ovi canjgeri na vuri so tak fletni, pogledni kuljko vur več kožejo.

Cartavec m *razmaženo dijete* (zärteln)

Pusti toga cartafca, nek se ploče.

Ceh f *račun* (die Zeche)

On je ne nigdor ceha platil f krčmi.

Ceker m *torba za dućan* (der Zecker)

Dok peš v zadrogo, zemi si veljkoga cekera jer je treba čudaj toga kupiti.

Ciferšlus m *zatvarač* (ziehen + der Verschluss)

Zapri si ciferšlusa.

Cifrati impf. *ukrašavati* (die Zieffer)

Denes se mlode cifraju celu jutru.

Cigel m *cigla* (der Ziegel)

Cigel mu je na glavo opal.

Cipeljcuk m *pješice* (cipela + der Zug)

Nemam biciklina pak idem z cipeljcugum v grad.

Cirklin m *šestar* (der Zirkel)

Glej kak z mojim cirklinom moči lejpe kruge nacrtati!

Coprati impf. *bacati uroke* (zaubern)

Nešči nas copra. Stalnu nam se nekaj loše dešavlje.

Coprnica f *vještica* (die Zauberin)

Ona je prova coprnica.

Cug m *vlak* (der Zug)

Moram se žuriti na cug kaj mi na pobegel.

Cukor m *šećer* (der zucker)

Deni još malo cukora f pekmez ka se ti ne pokvori.

Curik pril. *natrag* (Zurick)

Curik!

D

Damf m *parni mlin* (der Dampf)

Sam išel glet na damf ali mi je samleta pšenica.

Domfati se impf. *dimiti se iz dimnjaka, štednjaka, lokomotive...* (dampfen)

S kujega cuga se to tak jaku domfa?

Drot m *žica* (der Draft)

Sosed je včera napel drota na ogrado.

Drukati impf. *lagano udarati* (drucken)

Kaj si me to drukala dok je uva išla?

Dudek m *duda varalica* (der Dudel)

Ja sem ne mel dogu dudeka.

Duštukovati impf. *nadodavati, prikrpavati* (stücken)

Nemreju se hlače punu pot doštokuvati.

E

Escajk m *pribor za jelo* (das Eßzeug)

Srebrnuga escajka su deli pred nas.

F

Faj pril. *dobro* (fein)

Faj si to napraj.

Fajen adj *lijep* (fein)

On je meni tak fajen dečko.

Fajercajk m *upaljač* (das Feuerzeug)

Deca su se s fercegom igrali i škedja vužgali.

Fal adj *jeftin* (feil)

Hlače so fejt fal bile pak sam si ih kupila.

Falinga f *nedostatak* (fehlen)

Tau ti je dečko bez falinge!

Faliti impf. *nedostajati* (fehlen)

On mi navek fali.

Fašnjek m *poklade* (der Fasching)

Kaj buš za fašnjek?

Fehtati impf. *moljakati* (fechten)

Pok me je dojšo peneze feftat kak da meni z neba curijo.

Felga f *naplatak na kotaču* (die Felge)

Tak lepi auto a tak grde felge.

Felšati nesvr. *zanositi se u stranu* (fälschen)

Kutoč mi malu felša.

Ferbant m *zavoj* (der Verbant)

Tuk se jaku porezal ka si je moral ferbanta deti.

Feringa f *zavjesa* (der Vorhang)

Črez blok se vum vidi da imate lepe feringe.

Ficlek m *zaostali kukuruz* (die Fitze)

Sami ficleki su zrosli.

Filjati impf. *puniti* (füllen)

S čem si nafiljala pitu ka je tak fina?

Flajšter m *flaster* (das Pflaster)

Deni si flajštera na toga žulja.

Flaša f *boca* (die Flasche)

Odi vrni flaše v dučan.

Flonec m *biljka za rasad* (die Pflanze)

Tam ve prodajeju flonce.

Fleka f *mrlja* (der Fleck)

Te masne fleke nemrem uprati.

Flindra f *žena lakog morala, prostitutka* (das Flandern)

To žena je obična flindra, z semaj maužaj je več spola.

Flojs m *splav* (das Floß)

Zutra bumu nakloli flojsa.

Foringa f *usluga prijevoza* (die Fahrung)

Buš mi išo zutra svojim traktorom vu foringu?

Foslin m *debela daska* (der Pfosten)

Si del dobre fosline ka nadu počili?

Fraj adv. *slobodan* (frei)

Si denes pupolne fraj?

Frajla f *djevojka* (die Fräule)

Tak si zrosla. Ve si prava frajla.

Frentati impf. *izostajati s nastave* (fremdgehen)

Pok frentate z nastave!

Frtolj m *čtvrť* (das Viertel)

Frtolj vure se bo kuhalo.

Fuljati pf. *promašiti* (fallen)

Praznuga golja je fuljal.

Furt adv. *stalno, uvijek* (fort)

Naj furt prigovorjati!

Fušati impf. *površno, nestručno raditi* (pfuschen)

Majsturi su mi preskopi pak si nekaj som probam fušati.

Futrati impf. *obino hraniti* (füttern)

Dobru kravo futraš.

Furingoš f *prijevoznik* (der Fahrer)

Včera nam je furingoš dopeljal drva.

G

Galender m *naslon an balkonu ili stubištu* (das Geländer)

Deni obrsoča na gelender vum sušit!

Ganter m *kamen koji se stavljao na zelje* (der Ganter)

Te naš ganter je prelefek.

Ganjik m *hodnik* (der Gang)

Hodi zbriši toga ganjka, glej kak je zmozani.

Gemišt m *napitak od pola bijelog vina i pola mineralne vode* (mischen)

Sam gemište trosi.

Glaš m *staklo* (das Glas)

Kaj glaš je sklisku.

Glojzati impf. *skretati s puta bez vlastite volje* (das Gleis)

Pazi, glojzaš!

Glonc m *sjaj* (der Glanz)

Lepuga glonca imaju novi cipelji.

Graba f *jarak* (der Graben)

V grabu se zapeljal.

Gredenec m *ormar za posuđe* (die Kredenz)

Soseda ima novi gredenec, jer joj v stari ni sa posuda stala.

Grif m *spretnost* (der Griff)

Zišel sam z grifa vun.

Grincajk m *povrće za kuhanje* (das Grünzeug)

Si kupil grincajka za juhu?

Grintavi adj. *kržljav, nedorasli* (die Grind)

Kak bu mi tej grintavec vreće pomogo nositi da niš nemre?

Gruft m *grobница* (die Gruft)

Stopram je v pedeseti leti, a već si je na cintoro grufta dao složiti!

Grunt m *posjed* (der Grunt)

Imajo joko veljkoga i lepoga grunta.

Gverc m *medovina* (das Gewürz)

Pun vrč gverca smo spili i još smo si za dimo kupili.

H

Hajcer m *ložac* (der Heizer)

Hajceri so meli duge šarakline.

Hamer m *čekić* (der Hammer)

Zabivala je čavlja i vudrila se s hamrom po prsto.

Hamper m *kanta* (der Amper)

Moramu kupiti vekšega hampera ka bumo mogli nositi više vode.

Hekljati impf. *plesti iglom kukačom, kukučati* (häkeln)

Jo sam negda celu zimu znola hekljati.

Hecati impf. *zavađati nekoga* (hetzen)

Nej ga hecati. Mora se vučiti.

Herbija f *nasljedstvo* (die Erbe)

To ti bu herbija.

Herc m *srce* (das Herz)

Herc mi je skoro stal.

Hiža f *kuća* (das Haus)

Hižo sam si kupila.

Hmanjec m *nestašno dijete* (gemein)

Ti hmanjec jaden!

Hozentreger m *naramenice* (der Hosenträger)

Ak su ti prevelike hlače, deni si hozentreger.

Hrnodlin m *ukosnica* (die Haarnadel)

Daj mi hrnodlina ka si lasi primem.

I

Ibrižen adj. *suvišan* (übrig)

Imam nekaj ibrižnih penes pak si idemu nekaj kupiti.

J

Jesenec m *vrsta jakog octa* (der Essig)

Z jesenca se more dubiti duplit octa.

Junfer m *nevin muškarac* (die Jungfer)

On ti je još v pedeseti junfer.

K

Kajla m *klin* (der Keil)

Dodaj mi drvenu kajlo.

Kalamper m *krumpir* (die Grundbirne)

Naberi kalampera pak kaj ga spečemo.

Kant adv. *okomito* (die Kante)

Odpri prozora na kant.

Kiflin m *vrsta peciva* (der Kipfel)

Kupi si kiflina za užino.

Kiklja f *haljina* (der Kittel)

Kupila sam si novo kikljo za svate.

Kišta f *ladica* (die Kiste)

V drugi kišti je bljuza štero očem meti blečeno.

Klaplin m *tipka* (die Klappe)

Na glaveru mi se ftrgel klaplin.

Klofrati impf. *brbljati* (klaffen)

Prekini klofrati! Niš ne čujem.

Klencerica f *djevojčica koja je u svadbenoj povorci išla za mladenkom* (die Kranzfräulein)

Boš klencerica na svatima?

Knap adj. *tijesan* (knapp)

Te hlače so ti knap.

Knedlin m *valjušak* (der Knödel)

Fina je ova juha s knedlinimi.

Kohlica f *noćna posuda* (die Kachel)

Idi sprazni kohlicu.

Kohlja f *pećnica* (die Kachel)

Moja kohlja več ne peče dobro.

Korpa f *košara* (der Korb)

Dok se ide na posvećenje se v korpo dene šunka, jejce, pereci i se ostalo.

Kraglin m *okovratnik* (der Kragen)

Zgožvani ti je kraglin.

Krojda f *kreda* (die Kreide)

Si pisal več s krojdom po ploči?

Krompati impf. *naporno raditi* (die Krampe)

Krompam celuga života.

Kulja f *stara islužena krava* (die Kuh)

Bomu prodali to storu kulju.

L

Lajbek m *prsluk* (das Leibchen)

De si kupila toga lajbeka?

Lampa f *usta* (die Lampe)

Zapri lampo dok ješ.

Lampeš m *brbljavac* (die Lampe)

Ti lampeš jaden!

Letva f *uska, dugačka daska* (die Latte)

Trebajo mi letve za krov.

Lojtra f *ljestve* (die Leiter)

Po lojtri je išev v krožnjok pak je na krajo opal.

Loker adj. *klimav, labav* (locker)

Kotač na biciklinu ti je loker.

Lompa f *svetiljka* (die Lampe)

Žarulja v lompi je zguřela.

LJ

Ljuft m *prazno, zrak* (die Luft)

Tam ti je ljuft, moremo tam deti lomora.

Ljuftnu adj. *prohladno* (lüften)

Tu je nekak ljuftnu.

Ljuknja f *rupa* (die Lücke)

Skril se v luknjo.

M

Maher m *stručnjak za nešto* (der Macher)

On ti je provi maher za taj posal.

Mašlin f *traka koja svezana u petlju služi kao ukras* (die Masche)

Zveži si taj mašlin.

Mišaflin m *lopatica za smeće* (die Mistschaufel)

Zemi metlu i mišaflina i pumeti.

Modlica f *kalup za kolače* (der Model)

Kupila sam nove modlice za kolače. Ve bum delala cveteke i srčeka.

Molati impf. *ličiti zid* (malen)

Tata mola moju sobu.

Mus m *sila* (das Muß)

Pud mus sem tem išel.

N

Nabrenati pf. *vrućim škarama napraviti uvojke* (brennen)

Se su žene došle z nabrenanemi lasmi na svadbu.

Naciftari (se) pf. *nakititi (se), urediti (se)* (die Ziffer)

Kaj si se tak nacifrala?

Nacukovati (se) pf. *navlačiti (se), natezati (se)* (zucken)

Naj ga tak nacukovati. Bu opal.

Naduštukati pf. *nadodati, povećati dužinu ili trajanje nečeg* (stückeln)

Moram si malu hlače naduštukati. Prekratke so.

Naklofrati se pf. *do mile volje razgovarati* (klaffen)

Nismo se sto let vidle i ve smo se tak naklofrale.

Naribati pf. *usitniti trenicom* (reiben)

Naribaj jabuke za gibanicu.

Narihtati pf. *namjestiti* (richten)

Moram si vuru narihtati. Krivo vreme kaže.

Našporati pf. *uštedjeti* (sparen)

Našporala sem si punu penes i ve morem na put diti.

Našrek adv. *ukoso* (schräg)

Ova hiža cela stoji našrek.

Naštelati pf. *namjestiti, postaviti* (stellen)

Moram naštelati antenu ka bu bola slika.

Naštimatei impf. *podestiti nešto* (stimmen)

Daj mi naštimaj toga gasa. Stalno nekaj zacukovle.

Norc m *budala* (der Narr)

Pak delaš norca z sebe!

Nucati impf. *upotrebljavati* (nutzen)

On ne nuca majstre. Se som dela.

O

Ober prij. *preko* (ober)

Več mi je toga sega ober. (Več mi je tog sveg dosta)

Oberliht m *pomični gornji dio prozora* (die Oberlicht)

Opri obloka na oberliht.

P

Paf adj. *iznenaden, zatečen* (baff)

Ostala sam paf duk sem to čula.

Pant f *metalna naprava o koju se vješaju vrata, šarka* (das Band)

Pudmaži pante ka nadu škripali.

Partiš m *pahalica* (der Bartwisch)

Zemi partiša i zbriši poda.

Pasati impf. *pristajati* (passen)

Baš si pašete skupaj.

Pasent adv. *pogodan, što dobro pristaje* (passend)

Ove hlače su mi pasent.

Pek m *pekar* (der Bäcker)

Kupi si pri peku januga kiflina.

Penzlin m *veći soboslikarski kist* (der Pinsel)

Dodaj mi toga penzlina ka počnem ličiti.

Perec m *slano pecivo u obliku osmice* (der Brezel)

Navek sam si za užino kupil pereca.

Piksa/Pikslin f *limena kutija* (die Büchse)

Dej f pikslinu vodu kravama.

Pinklec m *zavežljajčić* (das Bündel)

Nam s pinkleci hodilj ukol.

Plac m *mjesto* (der Platz)

V naši hiži ga na puno placa.

Pleh m *lim* (das Blech)

Ovaj krov pušća. Pleh je sprhel.

Plišani m *koji je od samta* (der Plüsch)

Lepog plišanog medeka imaš.

Preforbati pf. *prebojati* (färben)

Preforbali smu sobu.

Prešporati pf. *uštedjeti* (sparen)

Ka to malu prešporaš, ti se ne vrednu nalecati.

Prešrajfiti pf. *previše zavrnuti vijak* (schrauben)

Prešrajfil si toga šrajfa.

Prezlin m *mrvice od samljevenog osušenog kruha* (der Brösel)

Za pohanoga piceka trebam prezline.

Pruštuderati pf. *proučiti nešto* (studieren)

Si pruštudiral al ti se splati?

Pucoprati pf. *baciti uroke na nekog* (zaubern)

Nešči nas je pucopral.

Pukla f *grba* (der Buckel)

Te čovek je tak punu delal ka je dobil puklu.

Pulicaj m *policajac* (die Polizei – pl.)

Pulicajci su me zastavili pak sem moral platiti kaznu.

Puter m *maslac* (die Butter)

Za fruštuka jem puter na belum kruhu.

Punureti pf. *poludjeti* (der Narr)

Tata bu punurel dok vidi kakšne ocene maš.

Pušpotati pf. *blago izgrditi* (spotten)

Mama mu pušpotala kad sem zakesnil.

Pušpricati (se) pf. *poprskati (se)* (spritzen)

Pazi kak zalevaš! Pušprical si me!

Puštucati pf. *podrezati* (stutzen)

Moram si puštucati nofte.

Putrefiti (se) pf. *slučajno se dogoditi* (treffen)

Se se dobro putrefilo.

R

Rajčuga f *galama, vika* (die Reitschule)

Cela je rajčuga ud te dece vuni.

Rajf m *otisk na koži* (der Reifen)

Puna faca mi je rajfi, kak sam spala.

Rajsnedlin m *čavlič sa širokom kapicom* (der Reißnagel)

Dej mi rajsnedline ka denem novu sliku na zid.

Rascortati pf. *razmaziti* (zärteln)

Preveč si rascortal to dete.

Rascufati se pf. *očupati se tako da se vide niti* (zupfen)

Te ti se kaput ves rascufal na rukovima.

Ražnerati (se) pf. *odvezati se (o vezicama na cipelama)* (schnüren)

Pazi ka neš opal. Ržnerali su ti se cipeli.

Ribati impf. *prati grubom četkom* (reiben)

Joče moraš ribati poda. Se su fleke ostale.

Ričet m *jelo od ječmene prekrupe i graha* (der Ritschert)

Tak si finuga ričeta skuhala.

Rihtati (se) impf. *dotjerivati se* (richten)

Celo jutro se rihtala za svadbu.

Rikverc adv. *unazad* (rückwärts)

Jedva sem se sparkiral na rikverca.

Ringišpil m *vrtuljak* (das Ringelspiel)

Na proščeju je veliki ringišpil.

Rongla f *posuda za kuhanje* (das Reindel)

Moram kupiti novu ronglu. Ova je već cela črna.

Rošpa f *turpija s krupnim zupcima* (die Raspel)

To ti je rošpa tupa.

Ruknuti pf. *obaviti neki posao* (rücken)

Ruknuli smo i toga voza drf.

Ruksak m *naprtnjača* (der Rucksack)

Leđa me boliju. Imam preteškega ruksaka.

Runda f *narudžba pića za cijelo društvo* (die Runde)

Runda za se! Ja pločam.

Ružiti impf. *praviti buku* (ruschen)

Ružili su celu noć. Nisem opće mogel spoti.

S

Sajla f *čelično uže* (der Seil)

Zmotana si kak sajla.

Sola f *dvorana* (der Saal)

Ste našli dost veliku solu za svate?

Sfušati pf. *nekvalitetno odraditi posao* (pfuschen)

Tej majstor mi je celu hižu sfušal.

Sic m *sjedalo* (der Sitz)

Popravi si sica. Preveč si naprej.

Sklofrati f *izbrbljati* (klaffen)

Si morala to sema sklafrati?

Soc m *talog od kave* (der Satz)

Samega soca si mi natočil.

Soft m *umak* (der Saft)

Kakšni je to soft? Jaku fino diši.

Sparaderati pf. *grubo istjerati nekoga* (paradieren)

Gleč ga kak se ponaša. Treba ga sparaderati dimu.

Spasati pf. *uskladiti, prilagoditi* (passen)

Lepu si si spasala tu kiklju.

Strefiti (se) pf. *pogoditi, zadesiti* (treffen)

Kap ga je strefila.

Š

Šajtravi adj. *koji ima noge u obliku slova „o“* (das Scheit)

Tak je šajtravi ka komaj hoda.

Šefla f *grabilica* (der Schöpflöffel)

Morem si deti još janu šeflu juhe? Jako je fina.

Šeft m *trgovina* (das Geschäft)

Ideš v šefta? Treba mi nekaj kupiti.

Šenfati impf. *grditi nekoga* (schimpfen)

Zakaj te mama včera tak šenfala?

Šenkati impf. *dati besplatno* (schenken)

Tak si puno kupil pri njoj ka ti je morala nekaj šenkati.

Šibati impf. *ići velikom brzinom* (verschiben)

Kupil sem novega auta. Šiba kaj nori.

Šilt m *obod šešira* (das Schild)

Denes kape imaju velike šilte.

Šina f *tračnica* (die Schiene)

Šine su se ud vrućine zvinule.

Škaf m *drvena posuda za tekućinu* (scapf)

Pun škaf je vode.

Škeden m *štagalj* (die Scugina)

Znosili bumu drva v škeden ka nadu sprhla.

Škrojbat impf. *pisati* (schreiben)

Ne šmeš škrojbat. Lepu piši!

Škrneclin m *vrećica od tvrđeg papira* (der Skarnitzel)

V škrneclin mi deni kruha.

Šlaf m *gumeno crijevo za vodu* (der Schlauch)

Šlaf negdi curi.

Šlafruk m *kućna haljina* (der Schlaf + der Rock)

Mama mi je celi dan v šlafroku.

Šlank adj. *vitak, tanak* (schlang)

Puca mu je baš šlank.

Šlepati (se) pf. *vuči za sobom, tegliti* (schleppen)

Moram zvati nekog ka me odšlepa. Nebrem vužgati autija.

Šlic m *prorez na hlačama* (der Schlitz)

Šlic ti je odprti.

Šlus adv. *kraj* (der Schluss)

Napravi to tak i šlus.

Šmojhlati se impf. *ulagivati se* (schmeichlen)

Moraš se šmojhlati koli punice.

Šmirglati impf. *čistiti, brusiti papirom* (schmirlen)

Moraš prvu dobro šmirglati a unda tek farbati.

Šnala f *kopča za frizuru* (die Schnalle)

Gde si kupila tu šnalu? Baš bi mi pasala.

Šniclin m *odrezak* (das Schnitzel)

Još puno šniclina ima za roštilj. Sam jedite.

Šnita f *kriška kruha ili kolača* (die Schnitte)

Odrežeš mi još janu šnitu torte? Jko mi je fina.

Šos m *suknja* (die Schoß)

Crnega šosa si bleči.

Špancer m *šetnja* (spazieren)

Zutra pemu malu na špancer.

Špica f *vrh* (der Spitz)

Dej ka bum probala sam na špici noža.

Špigel m *ogledalo* (der Spiegel)

Si se vidla v špiglu?

Špil m *snop igraćih karata* (das Spiel)

Imamo novega špila za kartanje.

Šporet m *štednjak* (der Sparherd)

Deni juhu na šporet ka bu topla.

Šrafinciger m *odvijač* (der Schraubenzieher)

Dodaj mi šrafincigera ka zašrafam.

Šrajf m *vijak* (die Schraube)

Nemrem završiti, jer nemam dost šrajfi.

Šrot m *grubo samljeven kukuruz* (der Schrot)

Hiti šrota kokušaj!

Štoncati impf. *izrađivati u velikoj količini* (stanzen)

On ti sam štonca decu.

Šteker m *utikač* (der Stecker)

Ovaj šteker već ne dela. Moraš si v drugoga zaštekati punjača.

Štender m *stalak* (Ständer)

Na štendera si deni bicikla.

Štenga f *stuba* (die Stiege)

Opal je pu štengaj doli.

Štikla f *visoka ženska potpetica* (der Stöckel)

Ove štikle su tak visoke. Jedva hodam v njima.

Štof m *deblja tkanina* (der Stoff)

Z kvalitetnega štofa je kaput naprovljen.

Štomfa m *čarapa* (der Strumpf)

Nej nusiti zdropane štomfe.

Štrigati se impf. *šišati se* (strigeln)

Pri komu se to štrigaš?

Štrik m uže, *konopac* (der Strick)

Zel si je štrika i obesil se.

Šus m *udarac* (der Schuss)

Zakaj ne igraš nogomet? Imaš dobrega šusa.

T

Tancar m *plesač* (der Tänzer)

Nisem znala da si tak dobar tancar.

Tišlar m *stolar* (der Tischler)

On ti je dober tišlar. Meni je stola napravi.

Tračati impf. *ogovarati* (tratschen)

Ti sam po cele dane tračaš.

Trefiti pf. *slučajno pogoditi* (treffen)

Nekej se trefilu čem je tak pukunen.

Tringet m *napojnica* (das Trinkgeld)

Moramo ostaviti tringeta.

Truc m *prkos, inat* (der Trutz)

F truc ti to bum napraj.

U

Udštekati pf. *izvaditi utikač iz utičnice* (stecken)

Grmi! Treba udštekati televizora.

Urlab m *dopust* (der Urlaub)

Urlaba bum skoristil ka pem na more.

V

Vafta f *straža* (die Wacht)

Vu vafti su živeli železnički službeniki.

Vandravec m *lutalica* (der Wanderer)

Baš si provi vandracev! Nemreš nigdi dugo biti.

Vekerica f *budilica* (der Wecker)

Zaspal sam. Vekerica mi pak ni zvonila.

Veš m *rublje* (die Wäsche)

Deni veša sušiti!

Vikler m *naprava za pravljenje kovrča u ženskoj kosi* (der Wickler)

Pozabila si je viklere skinuti i dišla je tak v dućan.

Vura f *sat* (die Uhre)

Kulike je vura?

Z

Zabezecerati pf. *rezervirati, osigurati* (besetzen)

Toga sam si dneva zabezeceral ka pem k doktoru.

Zabrenzati pf. *zakočiti* (bremsen)

Fletnu sam zabrenzal al sem ga ipak pogodil.

Zaribati pf. *nasamariti* nekoga (reiben)

Tak smo ih zaribali ka još ve ne znaju kaj se dogodilo.

Zaštemati impf. *obijati zid* (stemmen)

Zaštemali su mi pol hiže.

Zaštopati pf. *začepiti* (stopfen)

Zahut se zaštopal.

Zgloncati pf. *ulaštiti* (glänzen)

Tak sam zgloncala bešteka ka se vidim v njemu.

Ziheroš m *osoba koja ne želi ništa riskirati* (sicher)

Znam da si ziheroš, al moraš tu i tam malo riskirati.

Zluftati pf *prozračiti* (lüften)

Moram zluftati hižu. Jedva dišem nutri.

Zrundati se pf. *doživjeti prometnu nesreću* (ruiniren)

Zrundal se z autom.

Ž

Žaga f *pila* (die Säge)

Zemi žagu ka napilimu drva.

Žemla f *vrsta peciva* (die Semmel)

Složiš mi sendviča z žemle?

Žmah m *okus* (das Geschmack)

Dobruža žmaha ima ovo kaj si skuhala.

Žnora f *tanji konopac* (die Schnur)

Se ide kak pu žnori.

7. Zaključak

Smatram da sam svojim diplomskim radom obuhvatila sva područja ljudskog života i da je svaka osoba, koja mi je pomogla u izradi ovog rada, unijela dašak svoje prošlosti i svojih uspomena.

Ponosna sam na svoje međimurske korijene i drago mi je što sam napravila rad u kojem sam pokušala sakupiti što više riječi germanskog porijekla koje se koriste i danas. Neke riječi bile su mi poznate, no veći broj naučila sam pišući ovaj rad. Isto tako susrela sam se s mnogim riječima čije značenje mi je bilo poznato, no nisam znala da se radi o germanizmima.

Nadam se da ovo nije kraj mojim istraživanjima i spoznajama jer sam tijekom nastajanja ovog rada shvatila kakvo se bogatstvo krije u međimurskim govorima.

8. Literatura

KNJIGE

1. Blažeka, Đ. (2008). Međimurski dijalekt (Hrvatski kajkavski govori Međimurja).
Čakovec: Matica hrvatska
2. Blažeka, Đ. (2004). Rječnik germanizama u govoru Preloga. Godišnjak Visoke učiteljske škole u Čakovcu
3. Hranjec, S. (1999). Kajkavsko narječje i književnost u nastavi. Čakovec: Visoka učiteljska škola
4. Kolarić, J. (1984). Sveti Juraj u Trnju: Kratki pregled povijesti župe. Zagreb: Kršćanska sadašnjost
5. Kutnjak, I. i sur. (2002). Reči rieč. Biblioteka posebnih izdanja
6. Turza- Bogan, T. (2013). Kajkavsko narječje u nastavi hrvatskoga jezika : prilozi za osnovnoškolsku nastavu. Čakovec : Matica hrvatska
7. Filipan-Žigniće, B. (2013). Jezik moje bake i internet – Posuđenice u međimurskom kajkavskom dijalektu jučer-danas-sutra. Matica hrvatska Ogranak Čakovec

WEB stranice

1. Državni zavod za statistiku, podaci o kretanju broja stanovnika. Preuzeto 30.8.2016. sa <http://www.dzs.hr/>

Kratka biografska bilješka

Rođena sam 21.03.1991. u Varaždinu. Pohađala sam I. Osnovnu školu u Varaždinu, a nakon završene osnovne škole upisala sam I. Gimnaziju u Varaždinu, opći smjer.

Učiteljski fakultet upisala sam 2009. godine u Čakovcu. Smatram da sam tijekom petogodišnjeg školovanja stekla kompetencije koje me čine adekvatnom za taj posao.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Poštovani,

ja, Pia Damjanić, potvrđujem i izjavljujem da sam samostalno izradila svoj diplomski rad pod naslovom: Germanizmi u međimurskim govorima, uz konzultacije sa izv. prof. dr. sc. Đurom Blažekom.

Izjava o javnoj objavi rada

Naziv visokog učilišta

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i javno objavi moj
rad

naslov

vrsta rada

u javno dostupnom institucijskom repozitoriju

i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

U _____, datum

Ime i prezime

OIB

Potpis
